

Cronica numismatică și arheologică

FOAIE DE INFORMAȚII A SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE

Director: **CONST. MOISIL**

Proprietatea Societății Numismatice Române.

Inserată la Trib. Ilfov sub Nr. 409/303

INGINERUL CONSTANTIN ORGHIDAN

Societățile metalurgice românești au sărbătorit de curând pe distinsul inginer Constantin Orghidan, pentru munca stăruitoare și rodnică ce a depus-o timp de 40 de ani în domeniul industriei noastre naționale.

La această sărbătorire s'a alăturat și Camera de Comerț și Industrie din București al cărei președinte este d. Orghidan, cum și numeroase întreprinderi industriale la a căror propășire a contribuit cu munca și cunoștințele sale.

O frumoasă medalie comemorativă, modelată de sculptorul Anghel Vasile și bătută în atelierele Monetăriei Naționale, i-a fost oferită de prieteni și admiratori în amintirea acestui mare eveniment al vieții sale.

Iar ca o coincidență fericită, Academia Română, cea mai înaltă instituție de cultură a țării noastre, i-a consacrat activitatea alegându-l, în sesiunea generală din Mai a.c., ca membru de onoare.

De sigur că înaltul for cultural, conferindu-i această rară distincție, a luat în considerare întreagă activitatea d-lui inginer Constantin Orghidan, care s'a manifestat nu numai în domeniul industriei naționale, ci și în cel al culturii românești.

Este adevărat, că munca ce a depus-o în acest din urmă domeniu nu s'a desfășurat cu aceiaș amplitudine și nici nu este atât de cunoscută ca cealaltă, ci a avut un caracter mai discret și mai personal. Dar valoarea ei pentru patrimoniul cultural al nației noastre nu este mai puțin însemnată.

Căci meritosul inginer metalurgist s'a dovedit a fi în acelaș timp și un pasionat admirator și cercetător al culturii romane și bizantine și prețuitor al monumentelor ce ni-s'au păstrat din timpurile îndepărtate când s'au dezvoltat aceste culturi, simțând cea mai mare mulțumire sufletească de a-și petrece timpul liber în contact cu aceste monumente.

Această nobilă pasiune l-a determinat să-și formeze o minunată colecție de obiecte de artă, de monete și de sigilii romane și bizantine, de pietre gravate și de camee, între cari se află una de o mărime neobișnuită și de o raritate extremă: camea Orghidan.

Iar completarea continuă a acestei colecții și studierea ei amănunțită, i-au dat prilej să cunoască și să aprofundeze viața și cultura romană și bizantină sub diferite aspecte și forme, să studieze anumite instituții și manifestări artistice și să se familiarizeze cu problemele arheologice și numismatice relative la acest trecut îndepărtat.

Aceste preocupări nu i-au servit numai ca un prețios derivativ în activitatea sa inginerească, ci l-au pus în legătură cu cercurile arheologice și numismatice din țară și străinătate și l-au asigurat un loc de cinste între erudiții, cari caută să lămurească tainele trecutului cu ajutorul monumentelor arheologice și numismatice.

Societatea Numismatică Română, care a apreciat totdeauna cu admirație activitatea d-lui inginer Constantin Orghidan — vechiu membru și actual vicepreședinte al nostru — a luat parte cu toată însuflețirea la sărbătorirea d-sale, exprimându-i în ședința dela 14 Iunie a. c. omagiile membrilor ei.

Ea îi urează să continue încă mulți ani această bogată activitate atât de necesară pentru propășirea numismaticei și arheologiei românești.

CONST. MOISIL

O MONETĂ INEDITĂ A REGELUI SCIT KANITES

La primul congres de numismatică și arheologie, ținut la București în 1933, am prezentat o comunicare asupra regilor sciți din Dobrogea și am fixat un *corpus* al monetelor acestora, însoțit de unele considerațiuni generale asupra ținuturilor stăpânite de ei între fluviul Istru, Pontul Euxin și valea Batova de lângă orașul Dionysopolis (Balcic)¹.

Corpus-ul amintit cuprindea numai 31 de tipuri monetare, singurile pe cari le-am putut găsi în lungile și anevoioasele cercetări ce am întreprins. De atunci și până acum, în aproape 10 ani, puține au fost, foarte puține, descoperirile noi în acest pasionant domeniu al istoriei regilor sciți.

Voi reveni în curând cu o completare a studiului meu; până atunci însă nu pot rezista plăcerii de a da la iveală un nou și emoționant tip din seria monetară a regelui Kanites, care a intrat în colecția mea anul trecut, grație unei fericite împrejurări.

Nu atât conservarea excepțională, nici stilul superb — superior monetei lui Charaspes (Nr. 1), a lui Kanites (Nr. 3) și a lui Acrosas (Nr. 9) — nici patina verde-aprinsă a acestei piese, mă îndeamnă să mă grăbesc a o publica. Nici măcar faptul că este inedită, cu un avers prea rar și cu o siglă nouă a maestrului monetar. Ansamblul reprezentării de pe revers: *strugurele alături de spicul de grâu*, iată nou-tatea care-mi produce cele mai mari emoții, deoarece cu ajutorul acestei noi reprezentări, sunt sigur acum, că voi putea face un pas înainte în cercetările pentru susținerea teoriei mele, după care, țara regilor sciți din Dobrogea se întindea între Balcic și Mangalia, dela Mare până la Dunăre.

Strugurele de pe monetele din Dionysopolis însoțind spicul de grâu al Callatiei; forma concavă, plină, a acestei piese; chipul Demetrei fără vâl, absolut la fel cu al Demetrei de pe monetele autonome din Callatia, și — în secundar poate — locul unde a fost găsită moneda noastră, confirmă cele susținute până acum de mine asupra problemei geografice și politice a stăpânirii regilor sciți în legătură cu Callatia, Bizone și Dionysopolis.

1) Publicat în Buletinul Societății Numismatice Române XXVII—XXVIII (1933—4) p. 60—83.

Iată o scurtă descriere a noului tip monetar, pe care trebuie să-l înregistrăm provizoriu la Nr. 32:

Av. Capul Demetrei, fără văl, cu părul buclat, spre dreapta.

Fig. 1 (dublu mărită).

Rs. [B] ΑΣΙΑΕ [ΩΣ] (vertical dreapta) KANITOY (vertical stânga). Clorchin de strugure și spic de grâu alăturate. În câmp sigla KMBΘ monogramată.

Bronz, 19 mm. Găsită în anul 1941 în comuna Vânători (Accilar) la 7 Km nord-vest de Mangalia. (Fig. 1).

Trebuie să remarc acum, că ne aflăm în fața unui al 6-lea exemplar din monetele scitice dobrogene, găsite în apropierea Calatiei și cel mai depărtat spre nord-vest de incinta orașului.

***

Putem astăzi totaliza, prin noua contribuție, monetele regilor sciți de cari ne ocupăm, după cum urmează, ținând seamă de o parte de siglele monetare puse pe reversurile lor, de altă parte de tipurile de pe fețele și reversurile acestor monete:

Sigle monetare:

1. M-E	6. N-A
2. BAK	7. ANΔP
3. ΠΟΔΥ	8. ANΔPE
4. APIΣ	9. ANΔPOY
5. A-II	10. KMBΘ

Tipuri de pe avers:

1. Dioscurii cu bonete și cununi de lauri (capete).
2. Demeter și Core (capetele lor acolate).

3. Demeter singură (cap).
4. Apollo (cap).
5. Marele Zeu (cap).
6. Hercules cu blana leului (cap).
7. Hermes (cap).
8. Demeter fără vâl, cu bucle (cap).

Tipuri de pe revers:

1. Acvila.
2. Două spice.
3. Tripiedul.
4. Spic și făclie stânsă.
5. Spic și făclie aprinsă .
6. Două făclii (?).
7. Spic între două făclii.
8. Protome de cai .
9. O protomă de cal instelat.
10. Tolba și măciuca.
11. Măciuca singură.
12. Arc și măciucă.
13. Teacă și arc.
14. Caduceu.
15. Cornul abundenței.
16. Spic și strugure.

Deci, în rezumat, la un număr total de abia 32 de tipuri monetare ale regilor sciți dobrogeni, 10 sigle monetare, 8 reprezentări diferite pe avers și 16 reprezentări diferite pe revers.

Mai sunt câteva piese în cercetare și fără îndoială că până la publicarea noului studiu ce pregătesc asupra acestui subiect, numărul lor va fi și mai ridicat.

Ceiace putem însă preciza de pe acum este varietatea reprezentărilor și bogăția siglelor monetare, la un număr atât de mic de monete cunoscute.

Și odată cu aceasta constatăm, că niciuna din cele 24 de reprezentări menționate nu este străină de regiunea Dobrogei, iar cele mai multe dintre ele sunt legate de monetele autonome din Callatia, Dionysopolis și chiar din Tomis.

V. CANARACHE

UN CABINET NUMISMATIC AL OLTENIEI

În acțiunea pe care au întreprins-o intelectualii noștri pentru colecționarea și studierea monumentelor arheologice și numismatice din tot cuprinsul teritoriului românesc, acțiune începută în preajma anului 1830 și care se continuă și astăzi, Oltenia a avut un rol de căpetenie.

De altfel regiunea aceasta este una dintre cele mai bogate atât în monumente antice, cât și în urme de cultură medievală, căci a avut în toate timpurile relații comerciale și culturale foarte strânse și cu țările din sudul și orientul Europei și cu cele din apus.

De aceea și descoperirile monetare au fost aici mai numeroase decât în alte regiuni ale țării noastre și au atras de timpuriu atenția colecționarilor și numismaților.

Vechii noștri colecționari, banul Mihail Ghica și directorul general al carantinelor Nicolae Mavrus, și-au procurat în mare parte materialul pentru colecțiile lor arheologice și numismatice, pe care le-au dăruit apoi statului, din așezările antice oltene. Iar urmașii lor numismații Cezar Bolliac, D. A. Sturdza și M. C. Sutz și-au îmbogățit colecțiile tot cu monete antice descoperite în această regiune. În special au servit în acest timp ca izvoare pentru aprovizionarea cu monete, marile așezări romane dela Reșca — vechea Romula — și dela Celeiu — vechea Sucidava — cum și diferite stațiuni dace din vecinătatea Craiovei.

Primii noștri arheologi August Treboniu Laurian și Alexandru Odobescu, cari s'au ocupat cei dintâi de antichitățile oltene, publicând lucrări erudite asupra lor, n'au manifestat nici un interes pentru monetele descoperite acolo. Iar învățatul și entuziastul Grigore Tocilescu, care a săpat castrele romane de pe valea Oltului și numeroase așezări antice din restul Olteniei, de și a adunat cu aceste prilejuri un mare număr de monete, nu le-a utilizat decât prea puțin pentru studiile sale.

Nici măcar tezaurele monetare de proveniență olteană, intrate în depozitul Muzeului Național de Antichități în perioada de 30 de ani, cât a fost director acest distins arheolog și epigrafist, care este și unul dintre fondatorii Societății Numismatice Române, n'au fost de loc băgate în seamă, astfel că informațiile ce se puteau scoate din studiul lor cu privire la trecutul acestei regiuni, — mai ales coroborate

cu cele oferite de textele epigrafice și de alte monumente — au rămas neutilizate.

Aceste tezaure au putut fi urmărite abia acum de curând de către d. profesor D. Tudor, pentru lucrarea sa recentă *Oltenia Romană*, București 1942, dar după cum rezultă din textul acestei lucrări d-sa nu le-a putut studia, ci numai le-a constatat din dosarele arhivei muzeului. Pentru unul din ele chiar precizează: „Nu mi-s-a permis a-l examina în de aproape!” (p. 60).

Cu toate aceste propagandă pe care a făcut-o Gr. Tocilescu atât prin lucrările sale, cât și prin excursiile și congresele organizate cu studenții în diferite regiuni ale țării, a deșteptat și în unii intelectuali olteni gustul și dorința de a colecționa și studia atât monumentele epigrafice, sculpturali și ceramice, cât și monetele antice.

La aceasta a contribuit într-o largă măsură și acțiunea întreprinsă de Societatea Numismatică Română, înființată în 1903 și care a căutat încă dela început să deștepte în public interesul pentru monetele antice și să primească în sânul ei pe toți amatorii și colecționarii de monete din orice parte a țării.

În legătură cu această dublă acțiune de propagandă se poate pune activitatea de colecționari a doi cărturari craioveni: căpitanul Gh. T. Manolescu și comerciantul italian Luigi Paulon. Primul aduna monete românești și romane, celălalt tot felul de monete antice: grecești, dace, romane.

Și unul și celălalt au colaborat și la reviste de specialitate: Gh. T. Manolescu a publicat mici studii asupra monetelor românești în *Buletinul Societății Numismatice Române*; Paulon a colaborat mai ales la *Rivista italiana di numismatica*.

Ceva mai târziu medicul Dr. Al. Metzulescu, tot din Craiova, a început să adune și el monete antice și românești, apoi medalii românești, formându-și de asemenea o frumoasă și bogată colecție, aranjată sistematic și cu mult gust. Și d-sa a publicat o descriere parțială a ei în revista *Artă și Arheologie* (Iași 1934).

Nu trebuie să uităm, de altă parte, că atât d. Gh. T. Manolescu, cât și d. Dr. Metzulescu sunt vechi membri ai Societății Numismatice Române și că au luat parte la congresele și alte manifestații culturale organizate de această societate.

Alături de ei s-au manifestat ca amatori de obiecte și monete antice d-nii C. Negrescu și Sebastian Neamțu, tot din Craiova.

Stimulat de această intensă activitate de colecționare, profesorul St. Ciuceanu, dela liceul Carol I din Craiova, a încercat înființarea

unui muzeu regional, care să cuprindă pe lângă obiecte antice de proveniență olteană și o colecție numismatică. Începutul acestui muzeu l-a format un mic număr de obiecte și monete, cari au fost adăpostite mai întâi în localul prefecturii județului și mai târziu transportate la Muzeul Aman, unde colecția numismatică a crescut cu câteva tezaure de monete dace și romane descoperite între 1911—1916.

Dar izbucnind războiul pentru întregirea României (1916—1918) activitatea pentru îmbogățirea acestui început de muzeu a încetat, iar după încheierea păcii nu s'a mai continuat mai mulți ani, din cauza plecării lui Ciuceanu din Craiova.

Între timp mișcarea pentru colecționarea și studierea antichităților oltene s'a manifestat și în alte orașe din această regiune.

La Turnu Severin eruditul profesor Al. Bărcăcilă a început cercetarea urmelor anticei Drubeta și ale podului lui Traian și a făcut săpături sistematice atât acolo, cât și în alte așezări vechi din împrejurimi. Iar la 1913 a pus bazele Muzeului Porțile de Fier, care cuprinde și o bogată colecție numismatică.

La Caracal harnicul și priceputul profesor Ilie Constantinescu a început să urmărească cu multă pasiune descoperirile întâmplătoare din județul Romanați, organizând de asemenea un muzeu local, care cuprinde și el o colecție numismatică interesantă.

La Corabia fostul primar al orașului, d. N. Constantinescu, a înființat un mic muzeu local, iar activul și pasionatul amator, d. Gh. Georgescu, director de bancă și-a format o foarte bogată colecție de monete și obiecte antice strânse din județul Romanați.

Atât la înființarea și îmbogățirea acestor din urmă muzee locale, cât și la stimularea activității de colecționare și studiere a antichităților din acest județ și din restul Olteniei, a contribuit într-o măsură mare d. prof. D. Tudor, care a publicat și numeroase studii asupra lor, iar acum de curând lucrarea de sinteză, amintită mai sus.

În sfârșit la Târgușiu, unde profesorul Iuliu Moisil înființase primul muzeu local din Oltenia, care după războiul întregirii a fost reorganizat de d-na Aretie Tătărescu și numit „Muzeul Al. Ștefulescu“, există de asemenea o colecție numismatică, județul Gorj fiind și el destul de bogat în descoperiri de monete și tezaure monetare.

Cu toate acestea muzeul regional din Craiova, capitala Olteniei, n'a putut să ia o dezvoltare mai mare și potrivită rolului cultural ce trebuie să-l aibă, decât după ce conducerea lui a fost încredințată harnicului și eruditului arheolog oltean, d. C. S. Nicolăescu-Plopșor.

După moartea prematură a lui Șt. Ciuceanu, care de și înapoiat la Craiova nu s'a mai putut ocupa decât prea puțin de această insti-

tuție, d. Plopșor, un neobosit și foarte bine pregătit cercetător al antichităților oltene, a luat asupra sa sarcina de a organiza acest muzeu regional. Și după o muncă de câțiva ani a reușit să strângă un material foarte bogat și variat și să obțină un local potrivit, amenajând în acest scop vechia clădire: Casa Băniei Craiovei. Muzeul a fost inaugurat solemn în ziua de 28 Sept. 1934 cu prilejul întrunirii în Craiova a congresului național de numismatică și arheologie, organizat de Societatea Numismatică Română.

S'a făcut atunci și o expoziție numismatică la care au participat și numeroși colecționari din Oltenia, dând astfel puțință vizitatorilor să cunoască piesele cele mai interesante strânse din această regiune.

Încă de atunci s'a emis ideia înființării unui cabinet numismatic pe lângă acest muzeu și speram cu toții, ca unii dintre colecționarii mari olteni să-și ofere în acest scop colecțiile lor, legându-și astfel numele pentru totdeauna de această instituție.

De oarece însă această prevedere nu s'a putut realiza, d. Plopșor s'a decis să înființeze d-sa, cu mijloacele proprii, acest cabinet.

Prezentându-i-se la începutul anului curent ocazia să cumpere o colecție de monete antice (grecești, romane și dace) adunate din Oltenia de un vechiu colecționar craiovean, d-sa n'a ezitat să o achiziționeze și alăturând-o colecției muzeului, să pună bazele mult doritului Cabinet Numismatic al Olteniei.

Trebuie să menționăm, că atât la achiziționarea și inventarierea acestei colecții particulare, cât și la organizarea cabinetului numismatic, d. Plopșor a găsit un neprețuit colaborator în persoana d-lui Octavian Iliescu, un tânăr și harnic numismat, membru al Societății noastre, care s'a devotat cu tot sufletul acestui viitor institut de cultură din capitala Olteniei.

Felicitându-i pe amândoi pentru realizarea acestui important și util instrument de studii numismatice, le dorim să continue cu același devotament și cu aceeași râvnă la desăvârșirea și consolidarea lui.

Natural, acest Cabinet Numismatic al Olteniei urmărește scopul de a cuprinde numai monete și tezaure monetare găsite în această regiune, spre a oferi publicului și cercetătorilor o icoană cât se poate mai completă de monetele cari au circulat odinioară acolo.

El nu va împiedica, de sigur, activitatea celorlalte muzee, nici a colecționarilor particulari, ci dimpotrivă le va da posibilitatea să cunoască mai deplin istoria monetară a Olteniei și din când în când să organizeze expoziții, unde cu toții să-și prezinte colecțiile lor monetare, spre a putea fi cunoscute și studiate cu atât mai ușor.

SIGLELE DE PE MONETELILE ȚĂRII ROMÂNEȘTI

Numismatica medievală e un adevărat haos pentru cercetător, atât prin diversitatea uneori anarhică a sistemelor și a tipurilor monetare, cât și din pricina mulțimii fără număr a variantelor. Aproape nici nu există două monete la fel; chiar dacă ele sunt de același tip, chiar dacă legendele sunt identice, tot mai găsești un amănunt, o deosebire cât de mică, o literă mai mare sau un cerc perlat în plus, care să ne dea o variantă nouă.

Ce explicație poate avea acest fenomen? Desigur, trebuie să ne gândim la defectuoșitatea mijloacelor de emisiune ce erau folosite pe atunci. Nici gravorii nu erau prea pricepuți, așa că ușor le scăpa vreo eroare, încurcând legendele sau răsturnând vreo literă; nici tiparele nu durau prea mult timp, astfel încât trebuiau reînnoite mereu, ceea ce aducea noi și noi schimbări în redarea aceluiaș tip monetar. Din această pricină, se și recurgea la emisiuni cât de dese.

Dar mai era și alt fapt care contribuia la frecvența înlocuire a monetelor din circulație cu altele noi. Era dorința principelui de a-și procura pe această cale cât mai mult numerar pentru tezaurul propriu. Într'adevăr, și în zilele noastre, dintr'o emisiune de monedă statul se alege cu un câștig considerabil, adesea revoltător de mare, atunci când asvârle pe piață piese cu o valoare nominală ridicată, dar de o redusă valoare intrinsecă, diferența reprezentând beneficiul său net. E ușor de închipuit pe ce scară întinsă se practica acest sistem în evul mediu, când nu exista nicio reglementare a dreptului de a bate monedă și când singur bunul plac al principelui sau dorința lui avidă de câștig era lege. Aceasta este, desigur, principala cauză a emisiunilor monetare prea des repetate în tot cursul veacului de mijloc și ea explică numărul mare al variantelor. Spre a ilustra cele spuse, e suficient să cităm exemplul ce ni-l oferă regele ungar Bela al II-lea (1131—1141), care în decursul celor zece ani de domnie, a îmbogățit numismatica maghiară cu un număr nu mai mic de opt mii de variante ale aceluiaș tip de dinar¹).

Aceste înnoiri necurmăte ale monetelor — înnoiri ce purtau numiri diferite, ca: *renovatio*, *innovatio*, *mutatio*, *revocatio monetarum* — aveau loc cele mai adesea la epoci anumite, fixe²), când funcționarii Coroanei mergeau în țară și cutre erau orașe și sate, mai cu seamă bălciurile, de unde ridicau piesele vechi și le înlocuiau cu cele puse atunci în circulație. Schimbul acesta era obligatoriu; deținătorii banilor ce urmau

a fi demonetizați erau constrânși să accepte această operație, altfel, se vedeau supuși la diferite pedepse.

Aproape întotdeauna, preschimbarea nu era deloc avantajoasă pentru public, ci dimpotrivă. În locul pieselor vechi, de o greutate mai mare sau de un titlu mai bun, primea monete noi, mai ușoare sau de un aliaj inferior; uneori, moneta cea nouă era mai rea și ca titlu și ca greutate. În felul acesta, particularii erau veșnic păgubiți, iar principele își sporea veniturile foarte comod. S'a calculat că, în unele state, pierderea suferită de cetățeni se ridica până la 25% pe an, o cifră apreciabilă, ce constituia un adevărat impozit pe avere. Se înțelege ușor ce piedeci grele erau în calea propășirii economice a particularilor³).

Pentru a se facilita operațiile de preschimbare, se obișnuia ca piesele noi să poarte câte un semn distinctiv, uneori de mică însemnătate: o globulă în câmpul monetei, sau un cerc de perle în locul unui cerc liniar; alteori, aceste semne erau evidente: o literă, o floare de crin, un scut mic. Funcționarii regali cunoșteau aceste modificări și procedau cu mai multă rapiditate la efectuarea schimbului. Adesea, aceste semne constau în litere izolate, ce apar în câmpul monetei: sunt așa numitele sigle. După o definiție mai largă, o siglă, latinește *siglum*, este orice literă inițială ce exprimă un cuvânt sau o grupă de cuvinte. În cadrul comunicării de față, noi vom restrânge însă puțin înțelesul acestei noțiuni. Așa, uneori o asemenea literă izolată poate fi inițiala numelui domnitorului care a emis moneta, inițială ce se găsește întotdeauna pe monetele anepigrafe. Exemplu: **Ed** pentru Vladislav, A pe bănuții lui Alexandru cel Bun și așa mai departe. Și acestea sunt sigle, în înțelesul larg al definiției citate. Ele însă nu pot face obiectul preocupărilor noastre, întrucât ne interesează doar siglele ce servesc exclusiv pentru a determina o anumită emisiune.

În Muntenia, acest procedeu de a marca monetele a fost aplicat pe o scară foarte întinsă, începând dela Vlaicu Vodă și până la Mircea inclusiv, adică atât timp cât baterea de monedă s'a făcut în mod regulat. Curios e faptul că în Moldova, acest sistem e extrem de rar folosit; într'adevăr, doar unele piese dela Alexandru cel Bun și Petru Aron au sigle.

Pe monetele muntene, siglele apar când numai pe avers, când numai pe revers, când pe ambele fețe. Pe avers — socotim ca atare fața monetei ce reprezintă un scut despicat și fasciat în 1-ul cartier, reversul fiind fața cu coiful și acvila, cu o mică excepție pe care o vom indica la vreme — pe avers așa dar, siglele sunt gravate în al 2-lea cartier al scutului, întotdeauna o singură literă. Uneori, ea apare în 1-ul cartier

și în acest caz, al 2-lea cartier e fasciat, dar acestea sunt simple accidente de batere. Pe revers, siglele se întâlnesc în câmpul drept al monetei, afară de piesele lui Vlaicu Vodă ce înfățișează o acvilă întoarsă, la care sigla se găsește în câmpul stâng. Pe monetele de tip comun cu legenda slavă ale lui Radu, la care inscripția începe pe fața cu acvila — deci acesta e aversul — și se continuă apoi pe revers — fața cu scutul — siglele apar tot în locurile indicate, numai că trebuie să înlocuim cuvântul avers cu revers și vice versa. Acest mod de a grava siglele e tradițional și cu puținele excepții menționate, el e observat în tot cursul emisiunilor monetare muntene.

Să vedem acum ce sigle s'au întrebuințat. Cele dintâi piese aparțin chiar lui Vlaicu Vodă. O primă categorie de monete, de tip comun, cu legenda latină, prezintă pe revers în câmpul drept un **S**. Pe avers nicio siglă.

O altă categorie este formată tot din monete de tip comun, dar cu legenda slavă; tot pe revers și tot în câmpul drept, unele piese poartă sigla **AH** iar altele un **A**.

A treia categorie e alcătuită din așa zisele monete cu acvila întoarsă, piese mari, ce fac o figură aparte în seria monetară a lui Vlaicu. Reprezentarea e neobișnuită: pe avers, scutul despicat, fasciat în 1-ul cartier, cu indicarea culorilor, iar în al 2-lea, o semilună; pe revers, un coif spre stânga, deasupra căruia e o acvilă îndreptată tot spre stânga, cu capul întors spre dreapta, contrar modului tradițional în care e tratată această stemă pe celelalte monete dela Vlaicu și pe toate monetele muntene în genere. Multă vreme, piesele acestea nici n'au fost atribuite lui Vlaicu, ci când lui Vlad Dracul, când lui Vlad Țepeș, după fantezia și dorința de originalitate a diferiților cercetători. Pe bază de tezaure monetare și de considerațiuni asupra greutatei și mărimii monetelor, Dl. Prof. Constantin Moisil a dovedit fără posibilitate de contestare că ele aparțin tot lui Vlaicu Vodă. Dacă acum vom cerceta ce sigle apar pe astfel de monete, vom ajunge la confirmarea afirmației d-lui Prof. Moisil. Într'adevăr, pe revers, în câmpul stâng — nu în câmpul drept, din pricina pozițiunii acvilei — întâlnim pe unele serii sigla **A** cu o stea cu șase raze deasupra, iar pe altele, siglele **A** și **H** în monogram, întocmai ca la piesele din categoria precedentă. Dar aceste sigle n'au fost întrebuințate decât de Vlaicu Vodă; ele nu mai apar la niciunul din urmașii săi. Așa dar, și pe bază de sigle putem să stabilim că monetele cu acvila întoarsă aparțin fără îndoială lui Vladislav I.

În fine, ultima categorie de piese dela acest Domn numără câteva exemplare, foarte rare, care au pe avers o cruce mare, cu brațele ter-

minate în flori de crin, iar pe revers, coiful și acvila. Legenda e bilingvă. Pe revers, în câmpul drept, se găsesc două litere legate, V și E răsturnate.

Dela urmașul lui Vlaicu, Radu I, ne-au rămas multe serii moneta-re, din care câteva au și sigle.

Monetele de tip comun, cu legenda latină, pot fi împărțite sub acest raport în două grupe. Cea dintâi are sigla numai pe avers, pe revers câmpul drept fiind liber. Două serii se pot alcătui, în cadrul acestei grupe: la prima, în al 2-lea cartier al scutului e un **C**, iar la a doua un **Y**.

Grupa II-a are câte o siglă și pe avers și pe revers; cunoaștem o singură combinație: **Θ** în al 2-lea cartier al scutului și **P** în câmpul drept.

Cât privește monetele cu legenda slavă, le putem împărți, pe aceleași considerente, tot în două grupe: cea dintâi, cu o siglă numai pe revers — **Θ** în al 2-lea cartier al scutului; a doua cu sigle diferite pe avers și pe revers, prezentând următoarele combinații: **3** în câmpul drept, **P** în 1-ul cartier al scutului — greșală de batere; și **K** în câmpul drept, **Θ** în cartierul stâng, deci tot două serii.

Mai există o monedă, tot cu legenda slavă, ce poartă pe fața cu scutul numele lui Radu, iar pe cea cu acvila pe cel al lui Vladislav; în câmpul drept, e sigla **3**.

Lui Radu îi urmează la tron Dan I. Domnește numai doi ani, deaceia monetele sale sunt mai rare. Sunt toate de tip comun, cu legenda slavă și cu câte o siglă pe avers și pe revers. Se pot alcătui trei serii: I-a, **Θ** în cartierul al 2-lea, **P** în câmpul drept, ca și la Radu; a II-a, cu **K** și **Δ** și a III-a, cu **ω** în scut și **ω** în câmpul drept de pe revers.

Păstrând o ordine strict cronologică, ar urma să cercetăm acum siglele de pe monetele lui Mircea. Cum însă emisiunile sale monetare sunt extrem de numeroase și de variate, preferăm să le rezervăm pentru mai târziu; deocamdată, vom vorbi despre monetele lui Vlad I.

E fratele lui Mircea, uzurpă tronul cu sprijin turcesc după bătălia dela Rovine, când Mircea se retrăsese spre munți, pentru a-și aduna întăriri. Monetele sale, rare, sunt de tipul comun toate și se pot împărți în două grupe: cea dintâi cu aceeași siglă pe avers ca și pe revers, a doua are sigle diferite.

Grupa I-a cuprinde două serii: 1-a cu câte un **K** în al doilea cartier al scutului și în câmpul drept, iar a 2-a are câte un **M** în aceleași locuri. Grupa II-a, tot cu două serii, ne înfățișează pe unele monete **K**

pe avers și **B** pe revers, iar pe altele **M** respectiv **B**. Interesantă e frecvența lui **K** și **M**.

Cele mai multe și mai variate combinații de sigle le întâlnim însă la Mircea. Cu el, dispăre obiceiul de a diferenția în chipul acestor emisiuni succesive — de altfel, după dănsul încetează și baterea regulată de monedă în Muntenia.

Mircea a emis mai multe tipuri monetare. Cel mai frecvent și care ne interesează sub raportul siglelor este cel comun, așa cum l-am descris la predecesorii marelui voevod. Monetele sunt parte cu legenda latină, parte o au în slavonește; și unele și celelalte, prezintă nesfârșite serii de sigle.

Vom începe cu cele care au legenda latină. O primă grupă prezintă sigla numai pe revers, în câmpul drept. Ea diferă: la o serie, e un fel de **a** (întors) sau **p**; la a doua serie are un **I**, iar la a treia un **M**.

A doua grupă are sigla numai pe avers, în al doilea cartier al scutului. Și aici întâlnim mai multe serii, după sigla întrebuințată: există piese cu **I**, cu **S**, cu **Φ** și cu **Ω**.

Grupa a treia are câte o siglă și pe avers și pe revers și anume aceeași literă. Se pot face trei serii: cu **I**, cu **n** și cu **P** pe ambele fețe ale monetei.

Ultima grupă are deasemeni câte o siglă și pe avers și pe revers, dar ele diferă una de cealaltă. Întâlnim serii foarte numeroase — până acum, cunosc douăsprezece combinații, dar nu e exclus să mai apară și altele. Deocamdată, pot menționa următoarele serii: **M** pe avers, **N** pe revers; **P** și **C**, **P** și **Q**, **Ω** și **d**, **Ω** și **p**; **Ω** și **I**; **Ω** și **L**, **Ω** și **L** întors **Ω** și **L** răsturnat, **Ω** și **N**; **Ω** și **H** și în fine, **M** în cartierul al 2-lea al scutului și o ramură cu frunze în câmpul drept de pe revers. Aceste ultime două serii sunt extrem de rare, din fiecare nu cunosc decât câte un singur exemplar. Cel care are ramura cu frunze exista înainte de război în colecțiile Academiei, actualmente e la Moscova. Celălalt — cu **Ω** și **H** — se găsește la Muzeul Regional din Craiova.

Monetele cu legenda slavă sunt mai sărace în combinații de sigle. Cea dintâi grupă e alcătuită din piesele care au aceeași siglă pe avers și pe revers; o singură serie, cu **K** și **K**.

Grupa a II-a cuprinde monete care au sigle diferite. Cea mai numeroasă serie are pe avers un **Θ** în al doilea cartier al scutului, iar pe revers un **P** în câmpul drept, așa cum am văzut și la Radu I și Dan I. De aceste monete, s'a ocupat și Generalul P. V. Năsturel, într'un studiu publicat în Buletinul Societății Numismatice Române An. XI, Nr. 21, Ianuarie—Iunie 1914, pag. 19 și urm., studiu intitulat Interpretarea

mobilelor heraldice de pe monetele Țării Românești, în care căuta să dea o interpretare eraldică celui Θ ce se găsește în cartierul stâng al scutului. Generalul Năsturel socotea că această siglă e o mobilă heraldică, folosită pentru prima oară de Radu I, pentru a arăta în limbaj eraldic, că el este fratele lui Vlaicu și că deci, a obținut blazonul nu în linie directă. În evul mediu, stema unei familii se moștenește din tată în fiu; dar numai fiul cel mai mare o păstra neschimbată; de îndată ce un frate al său voia să se folosească de această stemă, era obligat să sfarme armele — *briser les armes* — adică să introducă în scut un semn distinctiv, spre a se deosebi de blazonul familiei, proprietatea exclusivă a fiului celui mai mare. Cum Radu I era frate cu Vlaicu, a schimbat stema, adăugându-i în scut — după părerea generalului Năsturel — acel Θ , interpretat în citatul articol ca reprezentarea unei catrame, *fermail antique*. Așa dar, prezența celui Θ s'ar datora aplicării unei reguli heraldice. Părerea e ingenioasă, însă nu și verosimilă, căci cum se poate explica, în cazul acesta, faptul că Radu I introduce în scut și alte sigle? Ori, în evul mediu, din moment ce un principe și-a ales o stemă, nu și-o mai schimbă decât după îndeplinirea unor mari evenimente și după anumite reguli heraldice. Dar a introduce în scut aproape în fiecare zi o serie nesfârșită de litere nu însemna a modifica stema *heraldic*, ci pur și simplu a deosebi în felul acesta repetatele emisiuni una de alta. Deaceia, credem că interpretarea heraldică a acelei sigle e inacceptabilă.

Celelalte serii prezintă următoarele combinații de sigle: **p** pe avers, **S** pe revers; **C** respectiv **A** foarte rare; și în fine, ultima, **M** respectiv **X**.

Sub domnii următori, acest sistem de a determina diferitele emisiuni monetare e părăsit cu totul.

Din cele ce am expus, se poate vedea că unele combinații de sigle capătă la un moment dat o valoare tradițională, fiind folosite sub mai multe domnii. Așa spre exemplu Θ și **P**, ce apar pentru prima oară la Radu și continuă a fi folosite de Dan și de Mircea.

Sunt însă și unele sigle — acest caz e mult mai frecvent — ce apar pe monetele unui singur domn. Așa, **an** sau **VE** la Vlaicu, **Y** sau **3** și **P** la Radu I, **G** și **Io** la Dan și așa mai departe.

De aceste elemente ne vom folosi în stabilirea concluziilor noastre asupra importanței pe care o prezintă siglele monetare. Mai întâi, știind că o anumită combinație a fost folosită de un domn, îndată ce vom găsi o monedă îndoelnică sau rău conservată, dar care ne va arăta clar

astfel de sigle, ușor ne va fi să o atribuim cu certitudine voevodului respectiv.

În al doilea rând, siglele pot servi la clasificarea cea mai lesnicioasă cu putință a monetelor medievale. Bunăoară, când am vorbit despre monetele lui Mircea, le-am împărțit în grupe și serii, după siglele întrebuintate. Ori, în redactarea unui *corpus* al monetelor evului mediu, problema clasificării materialului este de prima importanță.

Am arătat apoi că siglele serveau la deosebirea emisiunilor monetare noi de altele mai vechi. Și acest lucru e foarte important, pentru a preciza de câte ori s'au emis monete în decursul aceleași domnii; astfel, putem afirma că piesele de tip comun dela Mircea au apărut în nu mai puțin de 24 emisiuni.

Mai mult încă. De obicei, monetele medievale nu sunt datate. Cunoșcând însă că o siglă nouă reprezintă o nouă emisiune, s'ar putea stabili succesiunea diferitelor serii, ba chiar și data lor. Este drept că numai siglele nu ne pot oferi suficiente mijloace pentru datare; trebuie să apelăm și la alte elemente — tezaure, documente și altele. În orice caz, ar putea fi făcute în acest chip începuturile de a data monetele și nu trebuie să se neglijeze această metodă, ce ar putea duce la bune rezultate. Neprecupetind munca și îndreptând cercetările în toate direcțiile, se vor clarifica, încetul cu încetul, toate problemele, toate tainele pe care le prezintă încă numismatica medievală românească.

OCTAVIAN OCT. ILIESCU

NOTE.

1) N. Docan, *Notiță despre monetele lui Petru Mușat*, An. Acad. Rom. Memoriile Sect. istorice, Seria II, tom. XXX, pag. 135/19 și urm.

2) În Franța, sub Jean II cel Bun (1350—1364), au fost într'un an nu mai puțin de 18 înnoiri (sau mutațiuni) de monedă.

3) Spre a arăta cât de păgubitoare erau pentru particulari aceste dese reînnoiri de monedă, ajunge să cităm vehemente cuvinte cu care Nicolas Oresme, episcop de Lisieux, condamnă asemenea metode de îmbogățire la care recurgea regele francez. În tratatul său intitulat *De origine, natura, jure et mutationibus monetarum*, publicat mai târziu — la 1366 — și în limba franceză, cu titlul *Petit traité de la première fonction des monnaies et des causes et manières d'icelles* — Oresme afirmă că moneta nu e un bun al regelui, deși îi poartă efigia; ea e proprietatea națiunii și a o altera, pentru a te îmbogăți, înseamnă a jefui poporul, a-l spolia de un drept al lui. E pentru prima oară că apare ideea că moneta e proprietatea națiunii, care delege suveranului dreptul de batere; până atunci, ea era privită ca un bun ce făcea parte din patrimoniul principelui. Vezi și G. Strat, *Curs de istoria doctrinelor economice*, Cluj 1936.

1.

2.

3.

UN RELICVARIU PORTATIV DIN 1838

În colecția doamnei Maria Dr. Criveț din București se găsește un mic relicvariu de aramă argintată, deosebit de interesant, deoarece pare să fi fost purtat la gât, atârnat de un lanț, de către un mare boier moldovean, Banul Vârgolici, în cea dintâi jumătate a veacului XIX-lea.¹

Relicvariul are dimensiunile 57 mm. × 82 mm., grosimea 1 cm., își se deschide spre dreapta, cu ajutorul unei balamale. Pe capac nsoțit de figurile respective, este gravat și următorul text: С НЕКОЛАЙ, <=Sf. Necolai>; МАИКА ДАИИ <=Maica Domnului>; ІС ХР <=Iisus Hristos>; С ИЛИСАВЕТ <=Sf. Ilisaveta>. Iar jos, în stânga, cu acelaș duct, numele proprietarului: БАНЪ ВЪРКОЛИЧ <=Banu

Fig. 1. Relicvariul Banului Vârgolici:
fața

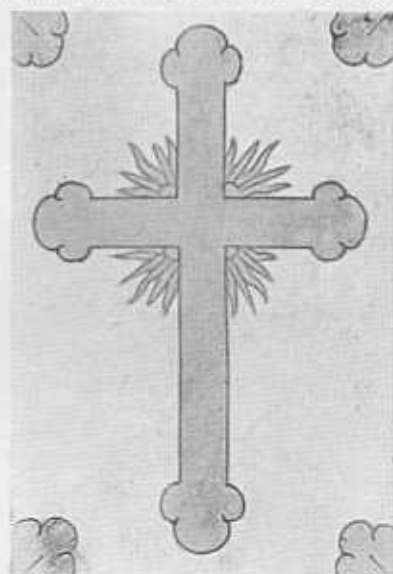

Fig. 2. Relicvariul Banului Vârgolici:
dosul

Vârcolič (sic). Figurile au atitudinea clasică, Maica Domnului ținând în brațe pruncul divin.²

Capacul din spate are gravată o cruce ortodoxă, cu raze ce

1. Doamna Maria Dr. Criveț, născută Hynek, are acest relicvariu dela bunica sa, Ana Softa, născută Tăutu, nepoată de frate a comisului Ionică Tăutu. Iar Softa Tăutu, una din surorile comisului, a fost soția lui Dumitrache Vârgolici.

2. Vezi fig. 1.

isvorăsc din încheeturile celor 4 brațe, iar în cele patru colțuri ale capacului este repetat motivul-treflă cu care se încheie brațele crucii.¹

Relicvariul este împărțit înlăuntru în opt căsuțe, fiecare destinată a primi un conținut deosebit în moaște adevărate. Deasupra acestor căsuțe, o placă de argint, detașabilă, formează ca un fel de lespede așternută peste moaște. Această placă (53 mm × 81 mm) este împărțită și ea în opt căsuțe, patru de o parte, patru de alta, co-

Fig. 3. Relicvariul Banului Vârgoliei:
capacul interior al moaștelor

respunzătoare celor opt căsuțe-relicvarii de dedesubt, și are gravat următorul text, cu acelaș duct ca pe capacul din față:²

<1> *мѣстѣ: ѿ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ:*
ѿ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ:
 1. X <= Moaștele Sf. Mina. Peatra din stâlpul la cari au legat pe Domnul Hristos>.

<2> *пѣтрѣ: карѣ: азѣ: шѣзѣ: ѿ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ:*
шѣзѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ: мѣстѣ:
 1. X <= Peatra cari au șazut Domnul Hristos când s'au înălțat, cari să cunoaște și astăzi>.

1. Vezi fig. 2.

2. Vezi fig. 3.

<3> ПЕТР ДИ ЗНДН / АЗ ПЭС ПЕ ДН / Х КЗ ПНЧОРНД / ♣ ВРЕМѢ ПАТ / ИЛИЛОР <=Peatra di undi au pus pe Domnul Hristos cu picorili, în vremea patimilor>.

<4> ФИННН + / А. Т. 10 1838 <=Finic + A. T. (numele argintarului); 10; 1838 (anul)>.

<5> ПЕАТР ДН СН / ТЪД А МОРАИ / ЪНТ : <=Peatră din Sântul Mormânt>.

<6> БРЕ"Т" КРН СЪ С / ТОРС Д Х ♣ СН / ТЪДН ПТЪД ДЗ / ПЪ ПОГОРРЕ / СФНТЪ ДЗЛИНН" <=Burete cari s'au stors Domnul Hristos, în săptămăna patimilor, după pogorăre sfintei lumini>.

<7> ПЕАТР" КАРН : АЗ / ЗЧС П Г ЦФАН / КАРН : ЕСТ" : СТ / РОИИТ КЗ СН / ЦН <=Peatra cari au ucis pe Sf. Ștefan, cari este stropită cu sângi>.

<8> ПЕАТР" Д МОРА / МЪНТ СФНТА / ДАЗР ДНН / ВЕФАНА : <=Peatra din mormântul Sfântului Lazăr din Vefana (sic)>.

În sfârșit, în căsuțele destinate inițial moaștelor de mai sus nu se mai găsesc astăzi decât câteva mici hârtiuțe, contemporane cu relicvariul, iar numai pe trei din ele textul acesta cu chirilice:

<a> Din moașteli S. Haralambii.

<b> O parte din moașteli S. Spiridon.

<c> Peatra de unde au pus pe Hristos cu picioarele în butuc de peatră, în vremea patimilor.

În exterior, la partea de sus a relicvariului, este un dispozitiv prevăzut cu o verigă, ceea ce îngăduia ca, atârnat de un lanț, relicvariul să poată fi purtat și la gât, ca o iconiță.

Relicvariul este făcut în 1838, opera unui meșter argintar din țară, poate chiar din Iași, ale cărui inițiale sânt A. T., cu litere latine; și fără să fie de o execuție deosebită în gravarea figurilor, ale căror veșminte și atitudini sânt expresiv stilizate, dar chipurile le sânt stângace — arată totuși un moment din arta religioasă a veacului al XIX-lea, înainte de pătrunderea influenței apusene în toate manifestările vieții românești.

El arată în acelaș timp ce rol important avea credința în sufletul Banului Vârgolici, care va fi cheltuit destul de mult, în primul rând pentru obținerea «moaștelor», și în al doilea rând pentru păstrarea lor într'o raclă potrivită cu importanța, mărimea și semnificația lor. Iar placa interioară prezintă destulă importanță pentru epigrafia chirilică.

PONDURI ANTICE DIN OLBIA

Pământul Rusiei meridionale a fost în vechime locuit în parte de Greci, cari înființară de jur împrejurul Pontului Euxin peste 90 de colonii. Din această cauză pământul acesta este astăzi foarte bogat în antichități grecești.

Foarte multe din aceste antichități au fost descoperite de către arheologul rus B. D. Pharmakovski, care prin săpăturile întreprinse în primăvara anului 1902 în această regiune a dat la iveală un bogat material de relicve și monete antice.

Intrucât în ultimul timp Cabinetul numismatic al Băncii Naționale a României a reușit să achiziționeze dela Odesa un mare număr de monete, precum și două ponduri din Olbia, aceste din urmă cu totul necunoscute până astăzi, am crezut nimerit să le comunic cititorilor revistei noastre.

1. Pond de plumb de formă patrată, reprezentând pe față un bou mergând spre dreapta; sub el legenda OABIO. Diametrul 31×32 mm., greutatea 26,85 gr. (Fig. 1).

După calculele lui M. C. Sutz u asupra pondurilor din Tomis ar avea o greutate de 3 chalchi (*Poids et monnaies de Tomis*, Paris 1900).

Fig. 1

Fig. 2

2. Pond de fier (?) tot de formă pătrată, reprezentând pe față un pește mic și de asupra și dedesuptul lui legenda OABIO | HOAET OABIOHOAEITQN. Diametrul 21 mm.; greutatea 8,10 gr. (Fig. 2). Probabil datează din epoca romană, astfel că greutatea lui ar corespunde la 2½ ași romani sau 4 chalchi.

Se știe că Olbia a fost în antichitate o colonie grecească foarte importantă. Așezată la gura fluviului Bug (Hypanis) ea avea avantajul de a fi foarte aproape și de gura Niprului (Borystenes), căci

amândouă fluviile se varsă în Marea Neagră la o mică distanță unul de celalalt. De aceea coloniștii greci de aici, veniți din Milet, au putut face un comerț foarte întins cu celelalte orașe de pe țărmul acestei mări și Olbia a putut lua un avânt economic și cultural, cu toate dificultățile ce-i produceau popoarele barbare din vecinătate.

Iar pondurile ei se prezintă la fel cu pondurile celorlalte orașe antice grecești.

CORNELIU SECASANU

NOUTĂȚI MEDALISTICE

(MONETĂRIA NAȚIONALĂ)

În cursul anului 1941 și în primele luni ale anului 1942 s'au bătut o serie de medalii și plachete, modelate cu mult gust de cunoscuții noștri specialiști în arta plastică.

Baterea acestor medalii și plachete s'a făcut în atelierele Monetăriei Naționale, care astăzi rivalizează cu cele mai mari instituții similare din străinătate.

Medaliile și plachetele bătute în acest interval sunt următoarele:

Anul 1941

1. *Omagiul României pentru Mareșalul Antonescu, întregitorul.*

Rs. INTREGITORULE . AI . BINEMERITAT . DELA . PATRIE.

Spadă cu vârful în sus într-o ghirlandă de frunze de laur Cerc liniar Medalie de bronz de 60 mm. modelată de G. Stănescu. (Tab. I, 1).

2. *Recensământul general al României.*

MIHAI I REGELE ROMANILOR. Capul său în profil spre stânga.

Rs. RECESAMANTUL GENERAL AL ROMANIEI 1941. Harta României întregite, cu indicația teritoriilor pierdute. Deasupra ei stema României. 2 cercuri liniare.

Medalie de bronz de 60 mm. (Haralambie Ionescu).

3. *Semicentenarul Fundației Universitare Carol I.*

CAROL I - MIHAI I. Capetele accolte ale celor doi suverani.

Rs. O JUMATATE DE VEAC DELA INTEMEIEREA FUNDAȚIEI | REGELE CAROL I | 1891—10 Mai—1941. Sus cifra Regelui Carol I într-o ramură de laur și alta de stejar; jos coroana regală pusă de o carte deschisă, cu o ramură de laur.

Medalie de bronz de 60 mm. (Gh. Stănescu).

4. *Aniversarea construirii liniei ferate Buzău-Mărășești.*

1881 OCTOMBRIE 1941 | ANI | 60 | DELA PRIMA | CALE
FERATA | BUZAU | MARAȘEȘTI | REALIZATA DE | INGINERI
ROMANI. Figură alegorică plutind pe nori cu insemnul căilor ferate
în mâna dreaptă și o făclie în mâna stângă. Sub ea insemnul căilor
ferate; pe laturi două ramuri de laur; jos insemnul între două roate
de tren.

Rs. 1881 | OCTOMBRIE | INAUGURAREA LINIEI | BUZAU |
MARAȘEȘTI. Harta regiunii străbătută de această linie ferată. Chenar
de linii frânte.

Plachetă de bronz, după modelul d-lui arhitect C. Iotzu. (Tab. I,2).

5. *Premiul Teodor Dragu pentru Școala Politehnică.*

TEODOR | DRAGU (în câmpul din stânga) 1848/1925 (în câmpul
din dreapta). Bustul său în față.

Rs. OFERITA | ELEVULUI INGINER | . . . . . | CARE,
IN AMINTIREA INGI | NERULUI THEODOR DRAGU | FOST
PROFESOR LA ȘCOALA POLITEHNICA ȘI SUBDIRECTOR GE-
NERAL C. F. R., A OBTINUT BURSA LA ȘCOALA POLITEHNICA
în | ANUL . . . Roată de transmisie având deasupra un compas.

Medalie de bronz de 60 mm (Anghel Vasile).

Anul 1942

6. *Jubileul Inginerului C. Orghidan.*

CONSTANTIN | ORGHIDAN. Bustul său spre dreapta.

Rs. 40 DE ANI IN SLUJBA METALURGIEI NAȚIONALE 1942.

Vederea interiorului unei turnătorii de metale. 2 cercuri liniare.

Medalie de bronz de 70 mm, modelată de Anghel Vasile. (Tab. I,3).

GEORGE BUZDUGAN

FIGURINELE DE TERACOTĂ DIN DOBROGEA ¹⁾

Printre comorile de artă pe care ni le-a lăsat antichitatea, figurinele de teracotă ocupă un loc aparte. Aceasta pentru că ele aduc, de pe întinderea a mai bine de treizeci de secole istoria sbuciumului suflătesc pornit din dorința omului de a-și găsi, pentru existența sa, un cadru spiritual și unul material. Căci figurinele de teracotă sunt printre cele mai elocvente documente ale vieții simple din Cetatea antică. Ele nu oglindesc idealurile înalte ale elitelor antichității, așa cum o face arta statuară. Fără complicata și subtilă știință a canoanelor marilor școli, *arta coroplastică* — adică a figurinelor de lut — este o artă simplă, plină de prospețime, născută din credințele, tradițiile, obiceiurile și viața mării mulțimi. Fără îndoială că și această artă își are regulile și istoria ei. De sigur că în anumite epoci ea s'a inspirat dela arta statuară, totdeauna însă arta coroplastă a rămas o artă populară, o artă a sufletului pământ și simplu, indisolubil legată de aspirațiile lui, de fluctuațiile și înălțările lui. De aceea, între idolul barbar și tânăra tana-greană plină de grație și finețe, nu este numai o diferență de abilitate artistică ci, mai cu seamă, distanța care separă mentalitățile și idealurile a două lumi. De aceea statuetele de teracotă nici nu pot fi gustate și înțelese de către omul modern, dacă acesta nu poate coborî în sufletul Cetății antice și nu poate gândi, măcar o clipă, la fel cu locuitorul ei. Dar să recunoaștem că și fără acest exercițiu de transpunere, statuetele de teracotă rămân încă delicioase bibelouri, cari ascund îndărătul uneori a stângăciei, alteori a naivității sau convenționalismului, un semn de întrebare, un mister neînțeles, care le dă incomparabilul lor farmec.

Insemnătatea statuetelor de teracotă stă în faptul că aceste minunate opere de artă oglindesc fără rezerve și fără prea mult rafinament artistic, mediul din care provin și căruia se adresează. Ele sunt prin urmare, în primul rând, documente de valoare socială, odată prin subiectele pe cari le tratează, a doua oară prin forța de creație artistică a poporului, așa cum irupe ea în mod firesc, dela nivelul social și cultural al mediului.

Dar teracotele mai prezintă și un alt interes, nu mai puțin demn de a fi luat în considerație. Ele interesează și prin valoarea lor artistică; întâi pentru genul de artă căruia aparțin, în al doilea rând pentru

1) Conferință ținută la Societatea Numismatică Română, ședința din 16 Martie 1941.

istoria plasticeii grecești însăși. Nu e locul să intrăm în amănunte; să amintim totuși că teracotele din perioada arhaică aduc prețioase informații cu privire la acea epocă, foarte puțin cunoscută, în care se lucrau statui de lemn (*xoana*).

În fine, studiul teracotelor mai prezintă și un interes care s'ar putea numi local. Aceasta pentru că prin caracterul lor de documente sociale, ele pot servi la cercetarea credințelor, gustului artistic și nivelului cultural, ale unei vechi așezări din pământul căreia au eșit la iveală. Și când spun aceasta mă gândesc, în primul rând, la coloniile grecești de pe țărmul Mării Negre, în cari, datorită depărtării lor de metropole și vecinătății supărătoare a popoarelor barbare, viața s'a depănat altfel și la un alt nivel decât în Grecia.

Bine înțeles, că pentru un studiu care ar privi această importantă problemă, identificarea și caracterizarea unei singure piese nu spune nimic, sau aproape nimic și că ceea ce contează întotdeauna este numărul pieselor cari împreună conduc la o concluzie. Alături de calitatea artistică trebuie luat în considerare și numărul pieselor de o aceeași calitate, număr care singur poate arăta dacă concluziile trase se referă numai la o colectivitate restrânsă din sânul vechii așezări, sau la majoritatea populației ei. Căci este cu totul imprudent să se tragă concluzii cu privire la nivelul cultural al unei vechi cetăți, din prezența, în pământul ei, a câtorva statuete sau fragmente de statuete, de o anumită calitate.

Din punct de vedere ideal, indentificarea și caracterizarea unei statuete de teracotă privește următoarele date:

1. Epoca căreia aparține, — prin cercetarea expresiei artistice, subiectul tratat, prin tehnica execuției și eventualele influențe orientale.

2. Atelierul sau mai curând regiunea din care provine, prin cercetarea acelorăși elemente, la cari se mai adaugă datele fizice asupra lutului (calitate, culoare, duritate, etc.).

3. Lămurirea scenei pe care o reproduce și identificarea personajilor, în cazul când acestea reprezintă divinități.

Dar — mai este oare nevoie s'o spun? — o asemenea triplă caracterizare este extrem de dificilă. În primul rând, majoritatea pieselor găsite sunt fragmente, cari nu permit o reconstituire, măcar parțială a statuetei. De cele mai multe ori capul singur este fragmentul, care grație fizionomiei, coafurii și eventualelor podoabe pe cari le poartă, îngăduie o caracterizarea a epocii.

În al doilea rând, chiar dacă statueta este întreagă sau poate fi în parte sau în total reconstituită, problema nu comportă o incertitudine mai mică. Arta coroplastă este o artă liberă, care nu cunoaște alte

criterii decât predilecțiile publicului. Ea n'a avut școli cari să îngreudească și să canalizeze imaginația creatoare. De aceea coroplastul a putut, oricând și după bunul lui plac, să încerce răspândirea unor piese care puteau fi reeditarea unor tipuri cu mult mai vechi sau reproducerea unor modele aduse cine știe de unde. De aceea o statueta identificată și caracterizată nu aparține, numai decît, epocii și atelierului pe cari ni le indică ea. Intotdeauna o asemenea operație comportă o incertitudine, care nu poate fi micșorată decît prin studiul laolaltă a cît mai multe piese cu vizibile trăsături de legătură, cari provin dintr'un acelaș loc.

În al treilea rând, varietatea nesfârșită a subiectelor și capriciile de moment ale coroplastului, fac imposibilă deslușirea specificului atelierului, mai cu seamă în cazuri individuale. Este drept că în acest caz lutul poate da informații prețioase. Dar aceste informații nu sunt totdeauna suficiente, și de cele mai multe ori cunoașterea căilor de comerț din antichitate este absolut indispensabilă.

În fine, în al patrulea rând, identificarea subiectelor și mai cu seamă a persoanelor, atunci cînd ele reprezintă divinități, rămîne întotdeauna supusă controverselor.

Totuși identificarea și caracterizarea statuetelor de teracotă nu este, pentru aceste motive, imposibilă. Ea se face în numeroase cazuri, dacă nu în totul, cel puțin în parte, câte odată și cu ajutorul informațiilor suplimentare, pe cari ni le aduc alte documente (monete cari au fost găsite împreună cu piesele, etc.).

Iată acum câteva date cu privire la teracotele dobrogene.

În toate coloniile grecești de pe țărmul Mării Negre s'au găsit statuete de teracotă. Dacă în marea majoritate a cazurilor ele s'au găsit sparte și în fragmente și dacă multe din ele arată o calitate inferioară, în schimb nu puține sunt fragmentele, în special capete, cari dovedesc o artă și o finețe de execuție remarcabile. Din acest punct de vedere Callatis stă în frunte și nu e de mirare, că la finele secolului trecut, piese provenite din această colonie aveau mare căutare pe piața Parisului.

Cea mai mare parte din teracotele dobrogene datează din perioadele helenistică și romană. Cele mai frumoase exemplare aparțin primei perioade. Faptul că în genere nu se găsesc teracote mai vechi, se explică prin data relativ recentă a fundării acestor colonii. Singură Histria, cea mai veche din coloniile dobrogene, face excepție. Acolo s'au găsit, după cum se știe, câteva piese cari datează din perioada arhaică și clasică și cari provin, probabail, din atelierele Rodosului și Miletului.

Colecțiile particulare sunt acele cari dețin cea mai mare parte din piesele cari provin dela Callatis. In marea lor majoritate, ele sunt capete de statuete, corpuri in fragmente sau intregi, multe din ele adevărate capodopere ale artei coroplaste, cari suferă comparație cu cele mai bune lucrări similare din muzeele străine.

Printre cele mai frumoase piese provenite dela Callatis, se cunosc două statuete, astăzi aflate la Muzeul Național de antichități din București, ambele de tipul tanagrean al secolului IV sau III în. d. Cr.

O altă piesă, nu mai puțin remarcabilă, tot dela Callatis, pe care o păstrez în colecția mea, este o miniatură, un fragment de placă în teracotă, care reprezintă în relief pe Poseidon și pe o parteneră care ar putea fi Amfitrita. Piesa este executată în spiritul secolului V, cu o artă și o finețe care iese din comun.

De asemenea, o altă piesă interesantă pe care o am tot din Callatis, este un fragment de statueta, reprezentând o Victorie, lucrată cu un număr de tipare mai mare decât cel obișnuit. Statueta aparține tipul de Victorii găsite la Mirina, cu găuri pentru fixat aripile mobile (cari lipsesc) și pentru a fi suspendată.

În fine, demne de remarcat sunt și piesele de inspirație egipteană, cum și unele piese curat asiriene (un sigiliu cilindric de teracotă), găsite la Tyras, Olbia și alte colonii grecești.

Dar nu acum este momentul să intrăm în descrierea tuturor teracotelor dobrogene mai însemnate; lucrul acesta nici nu intră de altfel în intenția mea. Deaceia, pe linia pe care mi-am fixat-o dela început, voi încheia cu câteva constatări privind teracotele dobrogene, constatări cari, bine înțeles, rămân să fie controlate de cel care va întreprinde mult așteptatul studiu al acestor teracote.

1. În coloniile grecești de pe țărmul Mării Negre, se găsesc statuete de teracotă de toate calitățile, începând cu cele mai ordinare și terminând cu adevărate capodopere ale artei coroplaste.

2. Nici una din aceste statuete nu arată o cât de mică influență locală. Tot ceea ce se cunoaște, se încadrează în tipurile obișnuite ale atelierelor orientale și occidentale.

3. Este drept că s'au descoperit teracote cari aparțin unei arte locale barbare. Dar aceste teracote nu par să aibă vreo legătură cu atelierelor coroplaste.

4. Spre deosebire de cele ce se constată la lucrările în piatră, teracotele nu dau vreo preferință deosebită divinităților locale și subiectelor inspirate de acestea.

5. Toate aceste lucruri arată că în Dobrogea n'a existat o industrie coroplastă propriu zisă, și că cele câteva fabrici cari au func-

ționat la Callatis și Histria, au lucrat cu tipare importate sau cu tipare scoase după statuete importate.

6. Fără îndoială că statuetele de bună calitate sunt în totalitatea lor importate. Deasemenea pare neîndoios că statuetele de duzină provin din atelierele locale. De altfel, acestea din urmă nu sunt de loc variate; ele se mărginesc să reproducă un număr relativ mic de modele inițiale.

7. Probabil că teracotele locale sunt de proastă calitate nu din pricina modelelor sau tiparelor, ci pentru că retușarea lor a fost făcută de mâini neexperimentate. Ceiace ar dovedi că în coloniile grecești din Dobrogea, n'au existat specialiști în această artă.

8. Este totuși curios cum, în orașe în cari publicul a dovedit un atât de mare interes pentru cele mai bune produse ale artei coroplaste, nu s'a putut desvolta o industrie locală. Aceasta cu atât mai mult cu cât lutul de bună calitate n'ar fi lipsit.

9. Marele număr de statuete, de cea mai bună calitate, găsite la Histria și mai cu seamă la Callatis, dovedește nivelul cultural ridicat, din aceste orașe.

10. În fine, ca ultimă constatare, avem de arătat că majoritatea teracotelor dobrogene din perioadele arhaică și clasică provin din atelierele Greciei insulare și asiatice, iar cele din perioada helenistică din atelierele Greciei continentale și Africei de nord.

Aceste sunt cele câteva constatări pe cari am voit să le fac. Dar ele nu sunt singure și nu sunt cele mai importante. Căci am convins-gerea că atât colecțiile statului, cât și cele particulare, țin ascunse surprise nebănuite pentru arheologul, care se va decide să întreprindă studiul tuturor statuetelor de teracotă pe cari le-a dat la iveală pământul dobrogean.

MIRCEA HEROVANU

INTRUNIRILE SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE

Completare la anul 1940

Sedința dela 26 Mai 1940. Prezidează: d. *Const. Moisil*; secretar d. *Corn. Secăganu*.

D-l *Const. Moisil* face o comunicare despre încercările lui Cuza Vodă de a institui decorații naționale, arătând că încă în Decembrie 1859 a aprobat proiectul instituirii ordinului „Jerba de aur”, iar în Septembrie 1864 a decis crearea decorației „Ordinul Unirii”. Aceste proiecte însă nu s-au putut realiza din cauza rezistenței guvernului turcesc. Cu toate acestea printr-o lege din 21 Mai 1860 a înființat „medalia comemorativă”, cu caracter ostășesc: Virtutea militară, pe care a distribuit-o veteranilor cari participaseră la lupta din Dealul Spirei dela 1848¹⁾.

D-l *Emil Condurachi* face o comunicare despre Bătălia dela Abrittus dintre Goții năvălitori și oastea împăratului roman Decius (251 d. Cr.), stabilind că înfrângerea suferită de Romani aici a provocat o mare panică între locuitorii din Dobrogea și împrejurimi. Mulți din ei fugind de pericolul invadărilor și-au îngropat capitalurile monetare de cari dispuneau. De acela atât în Dobrogea, cât și în Bulgaria s-au găsit numeroase tezaure monetare compuse din piese cari nu trec peste data acestei lupte. Nu crede însă, că înfrângerea Romanilor la Abrittus să fi influențat atât de mult și Oltenia, încât să fi fost părăsită de Romani, cum susține d. prof. D. Tudor, căci cetele Goților nu s-au întors spre Oltenia, ci au trecut spre sudul Balcanilor.

Într-o a doua comunicare, d. Condurachi a vorbit despre un tezaur de monete bizantine tăiate, găsit la Bala, lângă Craiova și aflător în Cabinetul Numismatic al Academiei Române. Obiceul de a se tăia monetele în mai multe bucăți apare către sfârșitul imperiului roman, în epoca bizantină și la începutul evului mediu, epoci când a fost mare criză de numerar mic, de monete divizionare²⁾.

La discuția urmată d. *ing. I. Mititelu* a comunicat, că s-au găsit monete bizantine tăiate și în regiunea Turtucaia; d. *Ilie Tabrea* a arătat că în unele țări, ca Rusia, numele monetelor este în legătură cu acest obicei: rublă—bucată tăiată; d. D. Tudor a remarcat, că pentru părăsirea Olteniei la 251 pledează pe lângă tezaurele monetare găsite în Oltenia, și alte monumente, ca inscripții, morminte, etc.

D. *Octavian Ilescu* vorbește despre un tezaur de șilingi suedezi, găsit în județul Dolj și care s-a păstrat multă vreme în muzeul Școlii Normale din Craiova, dar apoi a dispărut. D-se se întreabă dacă va fi existat și în Țara Românească vre-o bănie ca cea din Suceava, unde s-au bătut șilingi falși, mai ales în vremea lui Dabija Vodă și a primilor săi urmași, ori tezaurul a fost alus într'un chip oarecare în Oltenia?

La discuția d. *Dinu Rosetti* spune că în săpăturile ce le-a întreprins anii trecuți la Snagov a găsit urmele unei monetării în genul celei din Suceava și resturi de șilingi falsificați; d. *Ilie Tabrea* a observat că din informațiile ce posedăm astăzi nu se poate proba că monete de acest fel ar fi circulat în Țara Românească.

La urmă se proclamă membru activ d. Șt. Tănăsescu, Directorul general financiar al Primăriei municipiului București.

¹⁾ Publicat în această revistă p. 193.

²⁾ Publicat tot acolo p. 227.

Anul 1941

Sedința dela 16 Martie. Prezidează d. *Const. Moisil*; secretar d. *Corn. Secășanu*.

D-l *Const. Moisil* face o comunicare despre leul românesc și peripețiile lui în cursul veacurilor. Moneta noastră tradițională, leul, își are originea în talerul emis în veacul al XVI-lea de Olanda și celelalte provincii ale Confederației Țărilor de Jos. Acest taler reprezenta pe revers un leu mare rădăcat în picioarele dinapoi și de aceea i s'a dat numele de *taier-leu*. El s'a răspândit repede în comerțul levantin, care avea ca centru Constantinopolul. De aici a trecut și în țările europene cari aveau relații comerciale mai întinse cu imperiul turcesc și deci și în Țara Românească, Moldova și Transilvania. La noi i s'a spus simplu leu și a ajuns în curând moneda curentă, astfel că în veacul al XVIII-lea și ceilalți taleri (imperiali, germani, poloni, etc.) au primit tot numele de lei. Dar după ce Țările de Jos au intrat în stăpânirea Austriei, împărații dela Viena dându-și seamă de concurența ce o făceau talerii olandezi celor austriaci, au căutat să-i suprimă. Maria Terezia a oprit în 1754 emiterea de noi taleri olandezi și a căutat să introducă în comerțul levantin talerii cu efigia sa.

Cu toate acestea talerii olandezi au continuat să circule încă multă vreme la noi sub numele de lei, dar dela un timp valoarea lor a scăzut, echivalând cu a plăștrilor turcești. Aceștia valorau 40 de parale și deci lei s'au redus și ei la 40 de parale.

Odată cu introducerea Regulamentelor Organice în Țara Românească (1831) și Moldova (1832), leul a devenit o simplă monedă de calcul, căci lei efectivii nu mai existau și s'a menținut în această situație până la 1867, contribuind foarte mult la fluctuația cursului monetelor străine reale, cari circulau la noi. De aceea finanțarii și economiștii noștri de atunci cereau sau suprimarea lui, s'au monetizarea lui. Sub Mihail Sturdza în Moldova s'a încercat, fără succes, suprimarea lui, iar sub Cuza Vodă s'au întocmit mai multe proiecte de legi monetare, în cari se prevedea ca unitate monetară romanatul sau românul.

Dar la 1867 Ion C. Brătianu reușind să treacă prin parlament prima lege monetară, a stabilit ca unitate tradiționalul leu, subdivizat în 100 bani. În 1868 s'au bătut în străinătate, probabil la Berlin, primele monede de aur de 20 lei, dar la protestul Turciei și Austriei au trebuit să fie retrase din circulație. Cu toate acestea la 1870 s'a pus în funcție Monetăria Statului, care a emis piese de argint de 1 leu și de aur de 20 lei. Cu toate protestele Turciei aceste piese au fost bine primite în străinătate și astfel problema monetizării leului a fost rezolvată.

Dl prof. *D. Tudor* a făcut o dare de seamă despre trei tezaure de monete antice și moderne, găsite la Celeiu, vechea Sucidava. Primul conținea 4000 antoniniani dela Filip Arăbul, Otacilia și fiul lor Filip cel Tânăr; al 2-lea vreo 700 piese mici de bronz dela Constantin II și urmașii săi până la Teodosiu II; al 3-lea taleri dela Sigismund Bathori al Transilvaniei.

Dl *Mircea Herovanu* a vorbit despre figurinele de teracotă ce s'au descoperit la Mangalia (vechea Collatis) și Histria, arătând modul lor de fabricare și fazele prin cari a trecut arta lor. (Publicată mai sus p. 23).

S'au proclamat membri noi: general Modreanu, primarul Capitalei (onorific), M. Dimitriu-Iași, directorul Muzeului din Tecuci, Gh. Georgescu, director de bancă din Corabia, căpitan I. Dimian și Mircea Herovan din București (activi).

Adunarea generală din 27 Aprilie.

Constatându-se numărul necesar de membri prezenți, d. *Const. Moisil* citește darea de seamă pe anii 1939 și 1940 a comitetului, iar d. *Gh. Buzdugan*, cenzor, rapoartele comisiei cenzorilor. Adunarea le aprobă dând descărcare comitetului și cenzorilor.

Urmând a se alege un nou comitet se proclamă președinte al adunării d. *Ilie Țabrea* și se alege pentru intervalul 1941—1944 următorul comitet: *Const. Moisil*, președinte; ing. C. Orghidan, vice președinte; *Ilie Țabrea*, secretar general; ing. C. G. Uraiceanu, casier; *Corn. Secășanu*, secretar; *Gh. Buzdugan*, *Emil Becker*, *V. Canarache* și *Al. Saint-Georges*, membri; *Eug. Mantulescu-Manta* și *Anton Velcu*, cenzori; ing. I. Mititelu, cenzor supleant.

Deoarece situația financiară s'a soldat cu deficit, la propunerea d-lui *V. Canarache* membrii adunării cotizează suma cuvenită pentru acoperirea lui.

Ședința dela 4 Mai. Prezidează d. *Const. Moisil*; secretar d. *Corn. Secășanu*.

D-l *Ilie Țabrea* face o comunicare despre un tezaur de șilingi moldovenesti găsit la Scăienii de Jos, jud. Sorocea. Sunt piese bătute în monetăria lui Dabija Vodă.

D-l *Corn. Secășanu* vorbește despre imitațiile de dinari romani găsite în Dacia.

D-l *Emil Condurachi* face o comunicare despre un tezaur de monete constantinene argintate descoperit în 1908 la Măcin, vechiul Arrubium și lăsat de N. Docan Cabinetului Numismatic al Academiei Române¹⁾.

La discuția ce a urmat d. *Al. Saint-Georges* a spus că și d-sa posedă 69 piese din acel tezaur, iar d. *D. Tudor* a vorbit despre datarea lui.

La urmă d. *Const. Moisil* a prezentat lucrarea d-lui prof. Victor Slăvescu, *Contribuțiuni la istoria noastră monetară 1836—1852*, distribuind membrilor mai multe exemplare trimise de autor. De asemenea a prezentat mai multe medalii noi.

D-nii *Gh. Buzdugan*, căpitan *Dimian* și comandor *Vendelin* au prezentat monete antice rari din colecțiile d-lor.

Se proclamă membru activ d. *Petre Murea* din Timișoara.

Ședința dela 25 Mai. Prezidează d. *Const. Moisil*; secretar d. *Corn. Secășanu*.

D-l prof. *D. Tudor* prezintă o piesă de bronz din Marcianopol (lângă Varna), reprezentând pe față bustul lui Elagabal și al bunicii sale *Julia Maesa*.

D-l *Ilie Țabrea* vorbește despre monetele barbarizate din Apollonia și Dyrrachium, ce s'au descoperit în tezaurele din Dacia și susține că ar putea fi bătute de Daci și deci ar constitui un nou tip de monete dace.

D-l *Oct. Iliescu* a făcut o comunicare despre siglele monetare ale Domnilor Țării Românești: *Vladislav I. Radu I.*, *Dan I.*, *Mircea cel Bătrân*, *Vlad I.* și *Mihail*²⁾.

D-l *Corn. Secășanu* a prezentat o copie fotografică a gemei augustea.

Ședința dela 15 Iunie. Prezidează d. *Const. Moisil*; secretar d. *Corn. Secășanu*.

D-l *Ilie Țabrea* face o comunicare despre monetele emise de inginerul de mine *Iuliu Popper* în Țara de Foc, unde s'a stabilit prin 1889 spre a exploata minele de aur.

D-l *Emil Condurachi* vorbește despre opera numismatului și economistului finlandez *Gunar Mikwitz*, mort anul trecut în războiul cu bolșevicii ruși.

D-l *Corn. Secășanu* vorbește despre identificarea unor monete moldovenesti nesigure.

D-l *Oct. Iliescu* prezintă o schiță de hartă numismatică a Olteniei.

1) Publicat în *Triseul*, *Buletinul Școlii de Arhivistă*, I (1941), p. 77 urm.

2) Publicat mai sus pag. 10.

Sedința dela 7 Decembrie. Prezidează d. *Const. Moisil*; secretar d. *Corn. Secășanu*.

D-l *Const. Moisil* vorbește despre tetradrahmele de argint de tipul lui Alexandru cel Mare și al lui Lysimac, bătute în orașul Callatis și descrie un exemplar inedit aflător într-o colecție particulară din București.

D-l *Emil Condurachi* face o comunicare despre istoricul Zosimos și reforma monetară a lui Aurelian, arătând că textul acelui istoric este singurul care menționează despre această reformă și arată în ce a constatat ea.

D-l *Corn. Secășanu* interpretând corespondența lui M. C. Sutz cu mai mulți numismați și metrologi străini — corespondență pe care a achiziționat-o d-sa — amintește de unele teorii metrologice ale fostului președinte al Societății Numismatice Române timp de 30 de ani.

D-l *Const. Moisil* prezintă lucrarea d-lui prof. Victor Slăvescu, *Recunoșterea dreptului de a bate monedă*, arătându-i importanța pentru istoria noastră monetară și lucrarea d-lui Emil Virtosu, *Romanatul moneta lui Cuza Vodă*, insistând asupra informațiilor noi ce cuprinde.

INFORMAȚII

Monetele comemorative de 500 lei. În amintirea realipirii Basarabiei și Bucovinei de Nord, cari ne-au fost smulse în chip atât de perfid de către guvernul bolșevic în 1940, s-au emis în toamna anului 1941 — după ce dominația bolșevică a fost înlăturată cu armele de către bravii noștri ostași, ajutați de aliații germani — un număr de un milion de piese mari de argint de câte 500 lei, bătute în Monetăria Națională. Ele reprezintă pe față capul regelui Mihai I spre stânga și legenda circulară: MIHAI I. REGELE ROMANILOR 1941; iar pe revers pe Ștefan cel Mare în genunchiat și ținând în mâini o biserică, în genul cum îl înfățișează celebra miniatură din *Evangelierul dela Humor* (1473). Legenda: MOLDOVA. LUI ȘTEFAN. ÎN. VECL. A ROMÂNIEI + 500 LEI + Pe muchie inscripția gravată: + PRIN STATORNICIE LA IZBÂNDĂ. Diametrul pieselor este de 37 mm, iar greutatea de 25 gr.

Aceste frumoase monede executate după proiectul d-nei Ioana Bassarab, au fost primite cu mult entuziasm în toate straturile poporului nostru. Păcat numai că la distribuirea lor nu s-a avut în vedere dorința fiecărui cetățean de a poseda un exemplar ca amintire, ci s'a permis ca unii să cumpere zeci de exemplare, iar alții n'au putut achiziționa nici măcar unul singur. În Elveția s'a procedat cu totul altfel cu piesele comemorative de 5 frs. emise în anul 1941 cu prilejul împlinirii celor 650 de ani dela întemeierea confederației helvetice (1291).

Conferințe numismatice la radio. În cursul luni iunie a. c., societatea noastră a organizat un ciclu de conferințe la postul de radio București, sub titlul: *Moneta în trecutul românesc*. A vorbit la 4 iunie d. *Const. Moisil* despre Leul și peripețiile lui în cursul veacurilor; la 11 iunie d. *Emil Condurachi* despre Circulația monetară în Dacia la sfârșitul imperiului roman și în evul mediu; la 18 Iulie d. *D. Tudor* despre Circulația monetelor romane în Oltenia; la 25 iunie d. *Ilie Tabrea* despre Taleri și circulația lor în țările românești. Ținem să mulțumim

și cu acest prilej d-lui prof. Victor Papacostea, membru în consiliul societății de radio, pentru concursul ce ne-a dat la organizarea acestor conferințe.

Noile monete de argint de 200 lei. În cursul lunii Iunie a. c., s-au pus în circulație noi monete metalice de argint, de 200 lei, în urma retragerii pieselor de 250 lei emise în 1941. Ele sunt de mărimea unui leu din 1914 și se prezintă astfel: Pe față capul regelui Mihai I spre dreapta și legenda circulară MIHAI I REGELE ROMANILOR. Cerc perlat; pe revers Stema României și legenda: ROMANIA (sus), 200 LEI (jos) 19/42 (în câmpul stâng și drept). Cerc perlat. Diametrul 24 mm., greutatea 6 gr. Singura obiecție ce se poate face cu privire la aceste excelente piese de argint, modelate cu multă artă de d. Haralambie Ionescu, este relieful prea mic al reprezentărilor de pe cele două fețe. Ținând seamă de uzura inevitabilă din cauza circulației, este necesar ca reliefurile monetelor metalice, în special ale celor de argint, să fie mai înalte și bine protejate printr-o mușche cât se poate mai ridicată.

Monete de piatră. Numismații și economiștii nu-și pot da bine seamă cum de Grecii străvechi au putut întrebuința drept monete securi de bronz cu două tăiușuri — *bipene* — în greutate de 30—32 kgr., iar Romanii dela începutul republicii incommode bucăți de bronz pătrate, cubice sau eliptice numite *aes rude*, cântărind între 1 kgr. 350—1 kgr. 790 gr. Iată însă că ziarul *La Tribune de Genève* din 15 Aprilie a. c., ne aduce curioasa informație, că locuitorii insulei Yap, din grupul Carolinei, utilizează încă astăzi monete de piatră. Acestea sunt niște descuri de granit, găurite la mijloc, mai mici și mai mari, dintre cari unele sunt adevărat pietre de moară cu diametrul până la 4 metri. Granitul a fost adus cu bărcile din alte insule îndepărtate și adeseori încărcăturile prea grele s-au înecat cu oameni cu tot. „Piese” mai mici se păstrează în colibe locuitorilor, cele mari însă sunt așezate afară lângă colibe și formează astfel capitalul palpabil al marilor bogătași. În timpul din urmă populația insulei Yap scăzând prea mult, nu s-a mai simțit nevoie să se aducă granitul pentru monete din locurile acelea îndepărtate, căci piesele ce se găseau în circulație pot satisface din belșug cererile de numerar ale locuitorilor. Este interesant, că și după ce insula a trecut în stăpânirea Japonezilor, a continuat întrebuințarea acestor monete tradiționale.

Mulțumiri. Aducem cele mai călduroase mulțumiri d-lor St. Tănăsescu, directorul general financiar al primăriei municipiului București și G. Buzdugan, director la aceeași primărie, pentru concursul ce ne-au dat spre a putea obține sumele necesare pentru tipărirea numărului de față al revistei noastre.

Redacția și administrația: București (IV) str. Stupinei 39.

Abonament anual lei 200.

Numerile apărute trei ani consecutivi formează un volum, la urma căruiu va fi o tablă de materii.
